

Warszawa, dnia 29 grudnia 2008 r.

RPO-602551-VII-706/08/KM/KMP

Informacja
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Areszcie Śledczym we Wrocławiu
(Wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 19-20 listopada 2008 r. do Aresztu Śledczego we Wrocławiu, przy ul. Świebodzkiej 1 (zwanego dalej Aresztem), udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, niehumanitarnym i poniżającym traktowaniem albo karaniem. Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Aresztu Śledczego i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Zastępcę Dyrektora Aresztu;
- dokonali oglądu całej jednostki, w tym obejrżeli wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczające, cele do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej, pomieszczenia kuchni, kaplicę, bibliotekę, łaźnię, świetlice, pola spacerowe, a także pomieszczenia: ambulatorium, izby chorych, ośrodka diagnostycznego oraz szpitala psychiatrycznego;
- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Aresztu;

- przeprowadzili we wszystkich oddziałach, na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 83 osadzonymi.

W oparciu o powyższe czynności pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich sformułowali i przekazali kierownictwu Aresztu wstępne ustalenia, a następnie wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka jednostki.

Jednostka przeznaczona jest dla tymczasowo aresztowanych mężczyzn, a ponadto dla kobiet i mężczyzn podlegających leczeniu w szpitalu psychiatrycznym i dla kobiet i mężczyzn skierowanych do ośrodka diagnostycznego. W lutym 2005 r. w Areszcie utworzony został także oddział zakładu karnego typu zamkniętego dla recydywistów penitencjarnych.

Pojemność Aresztu wynosi 792 miejsca w oddziałach mieszkalnych i 46 miejsc w szpitalu psychiatrycznym.

Przebywający w Areszcie osadzeni zaliczeni są do różnych grup klasyfikacyjnych: młodocianych (M), odbywających karę po raz pierwszy (P) i recydywistów (R).

3. Ogląd jednostki.

Budynki, w których zakwaterowani są osadzeni, pochodzą z XIX w., zakres wszelkich remontów w jednostce wymaga więc każdorazowego uzgodnienia z konserwatorem zabytków. Areszt zbudowany jest na planie krzyża, którego ramiona odpowiadają pawilonom A, B, C i D. Funkcjonujący w Areszcie Zakład Opieki Zdrowotnej, świadczeniami obejmuje pacjentów Szpitala Psychiatrycznego oraz pacjentów Ambulatorium.

Przeprowadzony ogląd całego terenu Aresztu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje, pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

- a. osadzeni rozmieszczeni są w 273 celach. W większości są to cele małoosobowe- maksymalnie dziewięćosobowe. Ich stan techniczny jest zróżnicowany – większość pomieszczeń wymaga remontu. W celach niewyremontowanych podłoga jest zniszczona, klepki w parkiecie są poodklejane, a kącki sanitarne odgrudzone są od pozostałej części pomieszczenia przegrodą z dykty i kotarą. Zastrzeżenia budził stan materacy i łóżek. Podczas wizytacji zauważono obecność insektów. W celach wyremontowanych kącki sanitarne są całkowicie zabudowane, podłoga zaś wyłożona została tarketem;
- b. wszystkie cele w Areszcie są skanalizowane, z doprowadzoną zimną wodą. Działa w nich wentylacja grawitacyjna, a okna zapewniają dopływ światła dziennego i możliwość wietrzenia celi. Zainstalowane gniazda elektryczne umożliwiają skazanym korzystanie w celach z odbiorników telewizyjnych oraz grzałek i czajników. Do cel mieszkalnych w oddziałach 1A i 1B doprowadzono ciepłą wodę;
- c. w Areszcie znajduje się 1 cela przystosowana do pobytu osób niepełnosprawnych;
- d. zostały wydzielone cele dla palących i niepalących;
- e. kąpiel osadzonych odbywa się w łaźni ogólnej, w której znajdują się 24 natryski. Pomieszczenia łaźni wyglądają estetycznie i umożliwiają właściwą realizację kąpieli oraz wymianę bielizny i odzieży.
- f. Areszt zapewnia osadzonym możliwość korzystania ze świetlic w oddziałach mieszkalnych. Wyposażone są one w stół do ping-ponga i telewizor. Radiowęzeł poza transmisjami radiowych programów ogólnopolskich, emituje własne audycje środowiskowe, przygotowywane przez wychowawcę do spraw kulturalno – oświatowych oraz kurs języka angielskiego. Ponadto, w Areszcie znajduje się sala muzykoterapii, głównie dla pacjentów szpitala, ale także dla wyselekcjonowanych grup spoza niego;
- g. biblioteka jednostki posiada księgozbiór liczący ponad 17000 pozycji;
- h. wszystkie pomieszczenia kuchni są wyremontowane, spełniają normy HACCP, a ich stan jest bardzo dobry. W dniu wizytacji przygotowywano w nich

- wyżywienie według normy podstawowej, a także diety lekkostrawnej (L), cukrzycowej (Lc) i bezrybnej. Dla cudzoziemców przygotowywano posiłki z uwzględnieniem wymogów wyznaniowych (bez mięsa wieprzowego);
- i. monitoring stosowany jest zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami;
 - j. Areszt posiada 10 pól spacerowych, na środku których zainstalowano ławeczki;
 - k. Areszt dysponuje trzema celami do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej oraz cztery cele zabezpieczające;
 - l. w jednostce nie ma oddziału dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, ale są wyznaczone cele, w których można ich umieszczać
 - m. w Areszcie funkcjonuje kaplica rzymsko – katolicka. Czas i miejsce posług religijnych zostały określone w Porządku wewnętrznym Aresztu. Pracę duszpasterską prowadzą kapelani trzech wyznań: katolickiego, kościoła prawosławnego i świadków Jehowy;
 - n. w sali widzeń zorganizowano 15 stanowisk do udzielania widzeń pod nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej. Widzenia odbywające się bez takiego nadzoru realizowane są w wydzielonym pomieszczeniu, wyposażonym w 5 stolików. Do udzielania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt tymczasowo aresztowanego z osobą odwiedzającą przeznaczono 3 stanowiska. Widzenia przeprowadzane są zgodnie z Porządkiem wewnętrznym Aresztu. Osadzeni mogą zabrać do celi produkty zakupione przez rodzinę w kantynie przy sali widzeń;
 - o. osadzeni mogą dokonywać zakupów w kantynie Aresztu. Ceny kantyny są stale monitorowane i nie odbiegają od cen w ogólnodostępnych sklepach poza Aresztem;
 - p. pomieszczenia ambulatorium są przestronne i czyste. W ich skład wchodzi: gabinet lekarski, gabinet zabiegowy, punkt pobrań materiałów biologicznych, gabinet stomatologiczny, gabinet kierownika Ambulatorium, gabinet do prowadzenia dokumentacji medycznej, pomieszczenie socjalne, toaleta, poczekalnia dla osadzonych, szatnia dla personelu. Dodatkowo w oddziałach

mieszkalnych znajdują się 4 gabinety lekarskie i czterosobowa Izba Chorych. Personel ambulatorium pracuje od poniedziałku do piątku w godzinach od 7.15 do 18.15. W razie potrzeby osadzeni korzystają z pomocy pielęgniarki lub lekarza dyżurnego szpitala psychiatrycznego. Z informacji uzyskanych od Kierownika Ambulatorium wynika, że występują braki kadrowe w średnim personelu medycznym (pielęgniarka);

- q. funkcjonujący w ramach ZOZ Szpital Psychiatryczny posiada 46 miejsc przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych i skazanych z zaburzeniami psychicznymi, poddanych diagnostyce i leczeniu oraz obserwacji sądowo-psychiatrycznej. W jego skład wchodzi: 4 gabinety lekarskie, pokój lekarza dyżurnego, 2 gabinety psychologów, izba przyjęć, gabinet zabiegowy, pokój socjalny, kuchnia, brudownik, pomieszczenia na odpady medyczne, 2 łazienki dla pacjentów i 1 łazienka przystosowana do kąpiei osób niepełnosprawnych, magazyn, pracownia radiologiczna, gabinet lekarza radiologa, pomieszczenie do wywoływania zdjęć radiologicznych, gabinet badań EKG i EEG, gabinet do muzykoterapii i szatnia dla personelu;
- r. w Areszcie funkcjonuje Ośrodek Diagnostyczny, w którym jednorazowo może przebywać 34 osadzonych;

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

W ramach wizytacji przeprowadzono rozmowy z osadzonymi według kwestionariusza zawierającego pytania dotyczące przestrzegania podstawowych praw, jakie im przysługują. Do rozmów tych część osadzonych wytypowano, a pozostałych dobrano losowo. Wśród wytypowanych znaleźli się cudzoziemcy, osadzeni mający więcej niż 60 lat, osadzeni przebywający w celi dla osób stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki. Ponadto, przeprowadzono rozmowy z osadzonymi, wobec których w okresie 6 miesięcy stosowano środki przymusu bezpośredniego oraz w stosunku do których wymierzono karę dyscyplinarną osadzenia w celi izolacyjnej. Łącznie przeprowadzono 83 rozmowy, przy czym odbyły się one w odrębnych pomieszczeniach, w sposób, który uniemożliwiał osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych

przez osoby pozbawione wolności (wyjątek stanowił tzw. osadzony niebezpieczny, z którym rozmawiano przez kraty, w asyście funkcjonariuszy Służby Więziennej).

Przeprowadzone rozmowy dostarczyły opinii w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w Areszcie. W większości osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Świadczy to dobrze o funkcjonowaniu Aresztu, zwłaszcza że rozmowy przeprowadzono w większości z osadzonymi niepracującymi, którzy mogą przejawiać postawy najbardziej roszczeniowe. Zgłoszone w czasie rozmów uwagi dotyczyły:

1. w zakresie **warunków w celi mieszkalnej** najczęściej podnoszono zarzut dotyczący przeludnienia cel, braku pełnej zabudowy kąpoków sanitarnych oraz obecności insektów. Uwagi dotyczyły też złego stanu materacy, stanu czystości i zagrzybienia ścian w celach, stanu podłóg, braku ciepłej wody, wyeksploatowanego sprzętu kwaterunkowego. Pojedyncze uwagi dotyczyły nieszczelnych okien, co skutkowało niską temperaturą powietrza w celach. Zasadność większości tych zarzutów pracownicy Biura Rzecznika potwierdzili podczas wizytacji cel;
2. w zakresie **wyżywienia** powtarzał się zarzut, że jedzenie jest czasem niesmaczne, a jego ilość zbyt mała. Wskazano również, że posiłki są mało urozmaicane, a obiady czasem zbyt zimne. Zgłoszono również zarzut odmowy przyznania diety ze względów wyznaniowych, który został wyjaśniony podczas wizytacji;
3. w zakresie **dokonywania zakupów na wypiskę** najczęściej podnoszono zarzut zbyt wysokich cen towarów sprzedawanych w kantynie. Pojedyncze uwagi dotyczyły niewielkiego wyboru towarów, braku możliwości zakupu nabiału, braku możliwości składania indywidualnych zamówień na artykuły, których nie ma w ciągłej sprzedaży w kantynie oraz nieoznaczenia towarów cenami;
4. w zakresie **mycia się i kąpieli** najczęściej zgłaszane uwagi dotyczyły zbyt niskiej temperatury wody podczas kąpieli w łaźni, złego stanu ręczników oraz sprowadzania do łaźni zbyt licznych grup osadzonych. Pojawiły się również zarzuty niewystarczającej liczby misek w celach;

5. w zakresie **opieki zdrowotnej** zgłoszone zarzuty dotyczyły głównie długiego czasu oczekiwania na przyjęcie przez lekarza ogólnego oraz na konsultacje specjalistyczne. Pojedyncze uwagi dotyczyły nieinformowania pacjenta o aktualnym stanie zdrowia;
6. w zakresie prawa do **korespondencji, paczek i korzystania z aparatów telefonicznych** przedstawione zarzuty dotyczyły zbyt szczegółowego kontrolowania paczek. Odebrano pojedyncze uwagi dotyczące zbyt krótkiego czasu trwania rozmów telefonicznych oraz trudności w realizacji prawa do korzystania z aparatu telefonicznego;
7. w zakresie prawa do **widzeń** najczęściej skarżono się, że pomieszczenia do ich udzielania są zbyt małe co do liczby przebywających w nich osób. Powoduje to poczucie dyskomfortu podczas rozmów z odwiedzającymi. Ponadto, skarżono się na zbyt długi czas oczekiwania na widzenie przez rodziny oraz brak odpowiednich warunków, w których odwiedzający mogliby czekać;
8. w zakresie **korzystania ze spacerów** skarżono się na wielkość pól spacerowych oraz na mieszanie grup niepalących z palącymi podczas spaceru. Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich odebrali od osadzonych sygnały świadczące o organizowaniu w Areszcie spacerów o jednej, stałej porze;
9. w zakresie **korzystania z książek i zajęć kulturalno-oświatowych** zgłoszone uwagi dotyczyły braku prasy, oraz mało atrakcyjnej oferty czytelniczej w bibliotece. Z relacji osadzonych wynika, że zajęcia kulturalno - oświatowe ograniczają się do gry w tenisa stołowego w świetlicy, gdyż wychowawcy nie organizują innych zajęć;
10. osoby, z którymi rozmawiano generalnie oceniły **traktowanie przez funkcjonariuszy** jako dobre. Niemniej jednak, pojedyncze uwagi dotyczyły niewłaściwego odnoszenia się przez funkcjonariuszy Służby Więziennej do osadzonych (poniżanie słowne) oraz prowokacyjnego zachowania oddziałowych. Pojawiły się również zarzuty związane z naruszeniem nietykalności cielesnej, jednak osoby je zgłaszające odmówiły złożenia oficjalnej skargi do protokołu;

11. osoby, które zgłaszały przypadki niewłaściwego **traktowania przez współosadzonych**, twierdziły, że Służba Więzienna podejmowała w takich sytuacjach niezwłoczne działania, polegające na rozładowywaniu konfliktów poprzez zmianę osadzenia;
12. uwagi zgłoszone przez osoby **karane dyscyplinarnie** dotyczyły zbyt surowego ukarania, niewysłuchania przed wymierzeniem kary dyscyplinarnej oraz niepoinformowania o prawie zaskarżenia decyzji o wymierzeniu kary dyscyplinarnej. Osoby ukarane umieszczeniem w celi izolacyjnej informowały, że przed realizacją kary nie zostały zbadane przez lekarza;
13. nie odebrano uwag w zakresie stosowania **środków przymusu bezpośredniego**;
14. **cudzoziemcy**, z którymi rozmawiano skarżyli się na mały wybór książek obcojęzycznych w bibliotece. Ponadto, dwóch osadzonych twierdziło, że nie otrzymali przetłumaczonych na język obcy aktów prawnych. Jeden z rozmówców wskazywał na trudności w porozumiewaniu się z funkcjonariuszami Służby Więziennej w języku angielskim.

5. Wnioski i zalecenia.

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że – generalnie rzecz biorąc – w Areszcie Śledczym we Wrocławiu przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności. Traktowani są oni z poszanowaniem godności ludzkiej. Mimo utrzymującego się przeludnienia jednostki żadne okoliczności nie wskazywały, że w Areszcie dochodzi do tortur lub innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. W związku jednak z pojawiającymi się zarzutami złego traktowania osadzonych przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, należy zwrócić szczególną uwagę na sposób traktowania osób pozbawionych wolności.

Po przeanalizowaniu problemów, jakie osadzeni zgłosili pracownikom Biura Rzecznika podczas wizytacji, można uznać, że najwięcej zastrzeżeń budzą warunki socjalno – bytowe osadzenia w Areszcie. W celu ich poprawy wskazane byłoby

odmalowanie ścian wielu cel mieszkalnych, usunięcie zagrzybień, naprawa podłóg, szafek, a także całkowite zabudowanie kąpoków sanitarnych. Należy dokonać przeglądu materacy oraz łóżek i w miarę możliwości wymieniać te najbardziej zużyte na nowe. W celu zwalczania pojawiających się w Areszcie insektów, koniecznym jest przeprowadzenie generalnej dezynsekcji jednostki.

Zastrzeżenia wizytujących budzi stan klatki schodowej, która prowadzi do znajdującej się przy Areszcie poczekalni dla wizytujących. Celowa wydaje się poprawa jej estetyki, poprzez odmalowanie ścian oraz dbanie o porządek na jej terenie.

Administracja Aresztu, w miarę możliwości, podejmuje działania zmierzające do poprawienia stanu technicznego pomieszczeń w poszczególnych oddziałach. Jednakże skromne środki finansowe uniemożliwiają szybkie i kompleksowe działania. Zasadnym byłoby dalsze wsparcie finansowe jednostki, które pozwoliłoby kontynuować remont w budynku penitencjarnym.

W związku ze znacznym odsetkiem zarzutów dotyczących niskiej temperatury wody w łaźni, pożądanym byłoby zwiększenie jej temperatury.

Pożądanym byłoby również zintensyfikowanie działalności kulturalno – oświatowej w oddziałach, zwłaszcza poprzez zorganizowanie osadzonym systematycznych zajęć świetlicowych.